کرزی بیا ټاکنه یو سرته رسېدلی عمل ګڼي

Author: Hafizullah Gardish

داسې بريښي، چې ولسمشر حامد کرزی به ټولټاکنې وګټي، خو آيا دا ټاکنې به عادلانه وي؟

افغانستان د ولسمشرۍ لپاره د اکتوبر د نهمې نېټې د مهمو ټول ټاکنو په لور درومي، خو په داسې حال کې چې ملګري ملتونه او د ټول ټاکنو اداره د رايي د اچولو په نيټې کار کوي، دا لا څرګنده نه ده، چې آيا وبه شي، پايلې د خلکو خوښه په سمه توګه منعکسه کړي.

د ځايي قوماندانانو زيات ځواک، ياغي طالبان، د رايه ورکوونکو ډارونه او د متحده ايالتونو تر ملاتړ لاندې د ولسمشرۍ ځوکۍ ته ولاړ حامد کرزی، چې زياتره ورته د ګټونکي په سترګه کتل کيږي، هغه څه دي، چې د خپلواکو او عادلانه ټاکنو امکان ترپوښتنې لاندې راولي.

شپږ ځلوېښت کلن حامد کرزی له افغانستان څخه بهر يوازېنی پېژندل شوی کانديد دی. هغه د لومړي ځل لپاره د نړيوالې ټولنې له خوا په ۲۰۰۱ کې د بن په کنفرانس کې دې ځوکۍ ته غوره شواو بيا وروسته د ۲۰۰۲ کال د جون د مياشتې د بيړنۍ لويې جرګې له خوا د منځمهالې ادارې د مشر په توګه وټاکل شو.

دا کا ر خلکو ته په پراخ ډول داسې سوچ ورکوي، چې ګوندې ټول ټاکنې د حامد کرزي په خاطر تر سره کيږي او نه په رښتينې توګه د خلکو له خوا د ټاکلو په منظور.

تر اوسه يوويشتو تنو خپل نومونه د ولسمشرۍ د ځوکۍ لپار ه ليکلي دي، خو د تېرې اوونۍ تر پايه پورې هيڅ يو هم يې د ټول ټاکنو د ګډ دفتر د رسمي ثبت غوښتني نه دي بشپړې کړي. د رايه ور کولو لپاره د هغوی د نوم د راڅرګندېدو په خاطر بايد کانديدان د لسو زرو ثبت شويو کارتونو فوتوکاپيګانې چمتو او يو زر ډالره نغدې پيسې تحويلې کړي.

د افغانستان د ملي پيوستون د غورځنګ مشر، سيد اسحق ګيلاني او د ولسمشرۍ د ځوکۍ د ګڼلو لپاره د ولاړو خلکو څخه يو، څرګنده کړه، د ټاکنو خواوشا حالت داسې څرګندوي، چې د پايلې په هکله لا د مخه پرېکړه شوې وي. ګيلاني چې په يوې سترې او منلې کورنۍ پورې تړلی دی، وايي: "ما تل ويلي دي، چې د ټاکنو په قانون کې يوازې يوه کرښه کمه ده او هغه دا چې، کرزی ولسمشر دی."

ښايي نور کانديدان، د عبدالرب رسول سياف د تنظيم پخوانی مرستيال، احمد شاه احمد زی او يوه مېرمنه، ډاکتره مسعوده جلال اوسي، چې د ۲۰۰۲ کال د جون د مياشتې په بيړنۍ لويې جرګې کې د حامد کرزي په وړاندې د ولسمشرۍ لپاره ولاړه وه.

احمد شاه احمدزی، چې له طالبانو څخه د مخه د برهان الدين رباني د حکومت د صدراعظم مرستيال و، وايي. که چېرته کرزی غواړي د ولسمشرۍ د ځوکۍ د نيولو لپاره ودريږي، بايد دا اوس له خپلې ځوکې ګوښه شي.

په ښا راو کوڅو کې د ولسمشر حامد کرزي په هکله په پراخه توګه دا نظر موجود دی، چې د هغه د ټاکنې په هکله لا له وړاندې پرېکړه شوې ده.

دکابل ولايت د ده سبز د ولسوالۍ يو بزګر٦٣ کلن ګل محمد د رايي ورکولو اړتيا نه ويني. هغه پوښتنه کوي: "زه ولې هڅه وکړم؟ کرزی به ولسمشر وي" نوموړی زياتوي: "که چېرته امريکا د طالبانو له پرځېدو وروسته په دې وتوانېده، چې کرزی د ارزګان په غرونو کې د افغانستان ولسمشر کړي، نو اوس هم ولې هماغسې نه شي کولای؟"

په جلال آباد کې يو ليکوال، ولي کنديوال وويل: "نور کانديدان بايد هڅه ونه کړي او نه خپلې پيسې ولګوي. هيڅ يو يې د کرزي په څېر نړيوال ملاتړ نه لري." هغه زياته کړه: "نن سبا هر څوک په دې ښه پوهيږي، چې نړيوال ملاتړ له افغاني ملاتړ څخه غوره دی." کرزی په څرګند ډول د امريکي تر ملاتړ لاندې دی.

يو شمېرافغانان کرزی پر ګڼې، چې په زياته اندازه د امريکايانوتر اغېز لاندې دی. د افغانستان د څېړنو د مرکز مشر، پوهاند رسول

امین وایي، هغه په دې اند دی، چې د افغانستان لپاره پلانونه امریکایان جوړوي، نه کرزی.

د منځمهالي اداري مشر په منظم ډول د امریکا له سفیر، زلمي خلیل زاد سره ګوري، د پلازمینې په شاوخوا کې په امریکایي زغره والې واسطې کې ګرځي او امریکایي ساتونکي یې څارنه او ساتنه کوي.

د جولای په څلورم، د امریکا د خپلواکۍ په ورځ هغه متحده ایالتونو ته د "فلادلفیا د آزادۍ د مدال" د ترلاسه کولو لپاره تللی و. دا مدال هرکال د فلادلفیا د غیر انتفاعي او غیر سیاسي انجمن له خوا د نړۍ هغو مشرانو ته ورکول کیږي، چې د آزادۍ لپاره هلې ځلې کوي. کرزی د ځینو افغانانو له خوا په دې خبره ګرم بلل شوی و، چې ویلي یې و: "خدای دې امریکا او افغانستان دواړه نېکمرغه لري. خدای دې زموږ دواړه ملتونه خوشحاله لري."

تېره اوونۍ "آسیا فونډېشن" د هېواد په کچه د سیاسي ټاکنو پایلې خپرې کړې. د شمېرنو بنسټ کوچنی و. د هېواد د ۳۲ ولایتونو له ډلې څخه یوازې په ۲۹ هغو کې له ۸۰٤ تنو سره مرکه شوې وه.

په سروې کې څرګنده شوې وه، دوه په دریمه برخه افغانان (په سلو کې دوه شپېته) په دې اند وو، چې کرزی د ولسمشرۍ دنده په "ښه" یا "ډېرښه" ډول سرته رسوي، په داسې حال کې، چې له نیمایي زیات یې (په سلو کې ۵۷) یې منځمهالی حکومت "ښه" یا "ډېر ښه" ګڼلو.

په دې اړوند زیات سیمه ییز توپیرونه موجوو و. په سهیل کې کرزي له دریمې برخې (په سلو کې ۳۵) څخه لږ څه پورته نومره اخیستې، په داسې حال کې چې په سلو کې ٤٦ هغه ته د "وړ" یا "کمزوري" نومره ورکړې. د هېواد په شمال لوېدیځه سیمه کې د دوه په دریمې برخې په پرتله (په سلو کې ۷۱) یوازې په سلو کې شلو هغه ته مثبته نومره ورکړې او هغه یې "وړ" یا کمزوری" ګڼلدی.

د یو افغاني سیاستوال په توګه د کرزی مخینه ښایي ددې وړاند وینه وکړي، چې د هېواد په کچه پراخ ملاتړ تر لاسه کړي.

کرزی، په کندها رکې د پخوانیو طالبانو په مرکز کې، یو پیاوړی پښتون دی. د مجاهدینو په لیکوکې یې د پخواني شوروي اتحاد په وړاندې په ۱۹۸۲ کلونو کې جګړه کړې ده. خو د منځمهالي اداري په واکمنۍ کې هغه په دې کې پاتې راغلی دی، چې ویشل شوی هېواد یو موټی او ترمرکزي واک لاندې یې راولي.

په داسې حال کې چې په پلازمینه کې امنیت د ناتو تر قوماندې لاندې د نړیوال سوله ساتي ځواک (آیساف) د ځواکونو په لاس کې دی، د هېواد زیاتره نورې سیمې د ځايي قوماندانانو په لاس کې دي، چې د نیشه یي توکو د قاچاق له لارې خپلې شخصي ملیشې پیاوړې کوي.

کرزی په دې کې پاتې راغلی دی، چې د امنیت د لا خرابېدو مخه ونیسي. د ټول ټاکنو په لاره اچولو، د ټولو ټاکنو کارکوونکي، په تېره بیا مېرمنې، تر بریدونو لاندې راغلي دي. څو تنه یې په دې وروستیو وختونو کې د هېواد په ختیځ ښار جلال آباد کې وژل شوي دي.

وتلی لیکوال، حبیب الله رفیع وایي: "زه همدا اوس ویلای شم،چې ټول ټاکنې به نه عادلانه وي او نه د خلکو په ګټه." څکه بې مسوولیته ځایي قوماندانان او ټوپک وال د مرکزي حکومت تابعیت نه مني.

رفیع په کرزي پېره اچوي، چې په غیر دموکراتیک ډول په کابل کې د مخکښو ځايي قوماندانو سره ګوري او په راتلونکي حکومت کې ورته څوکۍ ستوي.

کرزي په ټینګه او پرله پسې توګه دا پېره رده کړې ده، خو دا جوته ده، په ولایتونو کې تر غاښونو پورې وسله وال ځايي قوماندانان یوه لویه ستونزه ده.

د کابل پوهنتون د حقوقو د پوهنځي استاد، نصرالله ستانکزی وایي: "د حکومت په وړاندېستره ستونزه داده، چې د هېواد په ټولو برخو کنترول نه لري."

کرزي تېره اوونۍ یو فرمان لاسلیک کړ او قوماندانانو ته یي ګواښنه کړې، که چېرې د بې وسلې کولو د ملي پروګرام په وړاندې مقاومت وکړي، نو له سختوپایلو سره به مخامخ شي. خو دا لا څرګنده نه ده، چې پولیس یا نوی عدلي سیستم به د هغوی په وړاندې څه وکړي. سترو ولایتونو ته د کرزي د واک د غځولو مخکینۍ هڅې له ناکامۍ سره مخامخ شوې وې.

ددې میاشتې په سر کې، په لوېدیځ ښار هرات کې، د مرکزي استخباراتو رئیس، له هغه وروسته چې د هغه کارکوونکي وډبول شول، دې ته اړ شو، چې بېرته کابل ته ستون شي. هرات د قوماندان اسمعیل خان مرکز دی.

د اپرېل په میاشت کې د فاریاب په شمالي ولایت کې د هغه ولایت والي، عنایت الله عنایت، چې د مرکزي حکومت له خوا ګومارل شوی و، د ځایي مقاومت په پایله کې استعفا ته اړایستل شو. ددې سیمې قوماندان عبدالرشید دوستم دی. په همدې ډول په ګاونډي ولایت سرپل کې عبدالحق شفق هغه مهال د ولایت څوکۍ پرېښودو ته اړ شو، چې تر فشار لاندې راغی. سرپل هم د دوستم تر کنترول لاندې دی.

مرکزي حکومت د بلخ ولایت مرکز، د مزارشریف په ښار کې نه دی توانیدلی، چې یو څوک د ښاروال په توګه وګوماري. په هغې برسېره د پولیسو قوماندان، چې په کابل کې د کورنیو چارو دوزارت له خوا استول شوی و، په دې وروستیو وختونو کې په شمال کې د جمعیت اسلامي د ډلې د قوماندان، جنرال عطامحمد د ځواکونو له خوا په خپل کور کې نظر بند شوی دی.

دا او داسې نورې پېښې د ولسشمر حامد کرزي په سیاسي اړتیا ټینګار کوي، چې په قوماندانانو لاسبری ومومي. خندنی خبره خولا داده، چې د هغه تر ټولو لویه ستونزه له هماغه شمالي زیات شمېر مشرانو سره ده، چې درې کاله دمخه د هغه ملاتړي، امریکا، ورته طالبان راوپرځول او هغوی یي د قدرت په ګدۍ کېنول.

Location: افغانستان
Topic: Profiles of Candidates

Source URL: https://iwpr.net/ps/global-voices/%DA%A9%D8%B1%D8%B2%D9%89-%D8%A8%D9%8A%D8%A7-%D9%BC%D8%A7%DA%A9%D9%86%D9%87-%D9%8A%D9%88-%D8%B3%D8%B1%D8%AA%D9%87-%D8%B1%D8%B3%DB%90%D8%AF%D9%84%D9%89-%D8%B9%D9%85%D9%84-%DA%AB%DA%BC%D9%8A